

T. B. M. M.

Gizli Celse Zabıtları

19 Nisan 1926

Münderecat

	Sayfa
1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI	566
2. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD	566
1. — <i>Muayyen menatıkta icara olunacak askerî manevralar için Millî Müdafaa Vekâleti Bütçesine tahsisatı munzamına itasına dair mazbata.</i>	566:570

Cilt : 24

87 nci İnikat, 2 nci Celse

SEKSEN YEDİNCİ İNİKAT

19 Nisan 1926 Pazartesi

İKİNCİ CELSE

REİS : İsmet Beyefendi

KÂTİPLER : Ragıp Bey (Zonguldak), Talât Bey (Kângırı)

REİS — Celse küşat olundu.

Urfa Mebusu Refet Bey ve rüfekasının celsei hafiye aktine dair takrirleri var, okutuyorum.

(Urfa Mebusu Refet Bey ve on yedi refikinin celsei hafiye aktine dair takriri okundu)

REİS — Celsei hafiye aktini kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir. Celse hafidir.

Efendim, evvelâ zaptı sabık hulâsasını okuyafım.

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

YIRMİNCİ İNİKAT

7 Kânunuevvel 1341

İKİNCİ CELSE

Kazım Paşa riyasetinde bilinikât vefata sebebiyet verme maddesinden maznun Kars Mebusu Ömer Bey hakkındaki Başvekâlet tezkeresi İkinci Şubeye havale olundu.

Menteşe Mebusu Yunus Nadi Bey hakkında ikame olunan zen ve kadih maddesi dolayısıyla masuniyeti teşrihiyesinin ademî reddi hakkındaki Birinci Şube mazbatası kabul edildi.

Maraş Mebusu Tahsin Beyin masuniyeti teşrihiyesinin reddi hakkındaki Birinci Şube mazbatası üzerinde cereyan eden müzakeratı müteakip kabul olunduktan sonra celsei aleniyeye geçildi.

Başkan

Kâtip

Kâzım

Van

Hakkı

Kâtip

Zonguldak

Ragıp

REİS — Zaptı sabık hakkında söz isteyen?.. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD

4. — Muayyen menatıkta icra olunacak askerî manevralar için Millî Müdafaa Bütçesine tahsisatı munzamına itasına dair mazbata.

REİS — Söz Millî Müdafaa Vekili Recep Beyefendinin.

Buyurunuz efendim.

RECEP BEY (Müdafaai Milliye Vekili) (Kütahya) — Muhterem arkadaşlar; son günlerin vaziyeti Hükümetlerce tetkik edildiği sırada bu vaziyetin bir mukabili fiilisi ve mukadderatı milliyenin icabında silâhla müdafaası icap edebilir. Bu mülâhaza ile umumî bir seferberlik veya kısmî bir seferberliğe lüzum kalmaksızın ve bu toplanışın mümkün olduğu kadar piyasalarda ve Devletin dahilî ve haricî vaziyeti maliye ve iktisadiye ve ticariyesini sarsmasını intaç etmeyecek surette manevra namı altında ve içinde bulunduğumuz vaziyetin tehlikeli addettiği min-

talkada askerî harekâtın ittihazı tedbiri bir zaruret addedilmiştir. Bu zaruretin icabı inzarisi olmak üzere Hükümetçe ittihaz edilen tedabirin hazırlıkları hakkında teşebbüs alınmıştır. Bu teşebbüsat, arz ettiğim gibi vaziyeti umumiyenin verdiği mecburiyete müsteniden biri, bir hareketi müteakiple muhtemel olan mıntakada muayyen olan ve ilk ân için muharebeye kâfi gelecek miktarda kıtaat ve asker tahsidini istilzam eyledi. Silâh altına alınacak ve mümkün olduğu kadar az esnan erbabıyla ilk an için lâzım olan ihtiyat zabitleri lâzım gelen kıtaata ittihak edecekler ve Erkânı Harimiyei Umumiyenin ilk an için tasavvur ettiği miktarda hazır olarak harekâtı askeriyeye sahai cereyan olmasını tasavvur ettiği mıntakada toplanacaktır. İşte bu tedabiri askeriyenin masarifini bir kanunu mahsusla Heyet-i Muhteremeden istirham ve talep ediyoruz. Bu kanun şimdi okunacak. Celsei hafiyyeyi Müdafaai Milliye Vekili sıfatıyla talep etmiş

olmamakla harice karşı ittihaz edilen tedabirde bir fevkalâdelik olmadığını gösterdik. Onun için arkadaşlar celsei hafiyeyi talep ettiler. Şimdiye kadar yapıldığı gibi, bu kanun celsei hafiyede icap ettiği kadar müzakere edilir. Arkadaşların bu bapta fikirleri, mütalâaları varsa dermeyan edilir. Bizim maruzatı cevabiyemiz varsa istima buyrulur. Kanunun heyeti umumiyesinde Heyeti Muhtereme müttahit kaldıktan sonra, usulümüz mucibince, celsei aleniyyede reye vaz olunur. Kanunun esbabı mucibesıyla beraber Hükümetin teklifi ve Muvazenei Maliyenin teklifi şimdi okunacaktır. Bunu rüfekayı muhtereme not ederlerse - tabettirmek istemedik - usulü dahilinde müzakere etmiş oluruz. Bugün intaç etmek zaruretindeyiz. (Hay hay sesleri) Henüz bunu makamı Riyasete söylemeye fırsat bulamadım. Makamı Riyasetten de rica ederim. Eğer bugün ekseriyet bulunmazsa yarın da içtima edilir. İkinci defa reye vaz edilir. Yine bu münasebetle tahsisat kanunundan başka malumu âliniz geçen sene Muvazenei Umumiye Kanununun bir maddesi mucibince şimendiferlerle naklolunacak efradın tesviye usulü lağvedilmiş ve peşin para ile nakliyat husus vaz edilmişti. Fevkalâde zamanların icabı olarak seferberlikte veya böyle askeri harekâta tesviye ilmühaberi olmaksızın nakit ile nakliyat yapmak, nakliyatı askeriyyeyi ihlâl edebilir. Onun için bu nakliyat (...) senesi tahsisatına mahsup olunmak üzere tesviye ilmühaberi ile nakliyat icrasını talep ediyoruz. Bunun hafi bir mahiyeti yoktur. Celsei aleniye aktolduğunda müzakere edilebilir. Bütün nakliyat ve harekâtı askeriye o kanunun çıkmasına mütevakkıftır.

REİS — Efendim; bugünkü evrakı varide arasında ilkbahar manevraları için Başvekâletten kanun lâyihası Muvazenei Maliye Encümenine havale edilmişti. Muvazenei Maliye Encümeni tetkik etmiş ve Riyasete tevdi etmiştir. Ruznameye alıyoruz.

Muvazenei Maliye Encümeni diğer kanun lâyihasını da tetkik etmiştir. Harekâtı askeriye vukuunda tesviye ilmühaberi mukabilinde, nakliyatı askeriyyenin ilgası hakkındaki mazbatayı Riyasete tevdi etmiştir. Bunu ruznameye alıyoruz. Muvazenei Maliye Encümeni her ikisinin de müstaceliyyetle müzakeresini teklif etmektedir. İlkbahar manevraları için icabeden tahsisat hakkında Başvekâletten gelen kanun lâyihasının bugün müstacelen ve tercihan müzakeresini reyinize arz edeceğim. Müstacelen müzakeresini kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Harekâtı askeriye vukuunda münakalâtn tesviye ilmühaberiyle icrası hakkındaki kanunun bugün müstacelen ve tercihan müzakeresini kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Efendim; celsei hafiyede kanunun heyeti umumiyesi hakkında söz isteyen varsa müzakere cereyan edecektir.

HASAN FEHMİ BEY (Gümüşhane) — Maddeler okunsun. Maddeleri kabul edelim, müzakeresini yapalım, merasimini celsei aleniyyede ikmal ederiz.

EMİN BEY (Eskişehir) — Reis Bey; bilvesile Hariciye Vekili Bey biraz tenvir buyursun. Ne oluyoruz? Geliyor muyuz, gidiyor muyuz? (Handeler)

DR. TEVFIK RÜŞTÜ BEY (Hariciye Vekili) (İzmir) — Efendim; arkadaşımızın öğrenmek istediği, zannederim, bu son günlerde matbuata inikas eden malûmattır. Biliyorsunuz ki hadise olarak mevcut olan şeyler iki, üç nokta etrafında toplanabilir. Lozan muahedenamesinden sonra ikmal Meclisi Âlinize kalmış olan Musul meselesi müzakeratı ile, kuponlar meselesidir. Ondan başka da mübadele mukavele namesinin tatbikatından mütevellit hallolunmak üzere en sona kalan gayri mübadiller meselesi vardır. Bunlardan başka Türkiye Cumhuriyetinin elyevm hiçbir devletle münaziünfih meselesi yoktur. Bu arz ettiğim üç mesele de tabii surette müzakere safahatından bulunmakta ve intacına çalışılmaktadır.

Kupon mesaili için; Paris'te müteşekkil heyet müzakeratında devam etmekte ve bir noktai itilâf tarafeyince aranılmaktadır.

Musul meselesi hakkında da ahiren İngiliz Sefiri Ankara'ya gelmiş bulunuyor. Onunla iki gün evvel müzakereye başlandı. Bir netice olmadan müzakere safahatı hakkında şimdiden teşhis koymak kolay olmayacaktır. Ancak bu meseleyi de mümkün olursa halletmek emelinde bulunduğunu tarafeynin murahhasları yekdiğerlerine ifade etmişlerdir.

Gayri mübadiller hakkında da; Yunan Hükümeti Türkiye'nin noktai nazarını kabul ederek, Türkiye ile müzakere küşadını ve eski itilafnamenin ona göre tadil ve ikmal esasını kabul etmiş ve tarafımızdan da mübadele heyetimizin Reisi müzakere ve intaca memur edilerek murahhas tayin edilmiştir. Belki de şimdi Atina'ya müteveççihen hareket etmiş bulunuyor.

Bunun haricinde nazarı dikkati calip olan safha; işbu müzakeratta tarafeynin yekdiğerini daha kavi bulundurabilmek için tevessül ettirebildiği teda-

birdir. Biliyorsunuz ki; İngiltere Hükümeti, Cemiyeti Akvamın kararını lehine olarak hukukî bir âmil felâkki ve hatta lehine ilâve etmiş, ona mukabil Hükümetimiz de Rusya ile muahedesini akteymiş oluyordu. Ondan sonra teferruatını arz ettiğim veçhile, Belgrat seyahatımı yaptım. O sırada İngiltere Hariciye Nazırı Rapello itilafnamesini kendi lehine kaydetti. Rapello muahadesi hakkında aldığımız malûmat iki üç kelimeye hülâsa olunabilir. Musul meselesinden dolayı bir harp hudusunda İtalya'nın, İngiltere safında bulunacağıdır.

RASİH BEY (Antalya) — Türkiye'yi aralarında taksim ediyorlar.

DR. TEVFİK RÜŞTÜ BEY (Devamla) — Taksim kelimesi yoktur. Yalnız İngiltere safında bulunacak. Tarafeyn muharebesinde, hiç şüphe yok ki, yekdiğerine suikastleri haddi azemiye bulur. Fakat onu, netice harp yazar ve tahakkuk ettirir.

Rapello'dan sonra, biz de Fransızlarla muahede akdettik. Bu da bizim lehimize kaydolunacak bir hadisedir. Tam Musul müzakeratı başlayacağı sırada aldığımız malûmat, gazetelerde gördüğümüz veçhile, iptida da Mussolini'nin seyahati, sonra İtalya'da bir manevra olacağı, sonra Yunanistan'da bir manevra yapılacağı ve İngiltere'de de bir manevra yapılacağıdır. Meselenin mahiyetini teşhisten mukaddem gaflete düşmek istemeyen Hükümeti Cumhuriye için, derhal tevessülü lâzım gelen tedbir, bizzat karşı taraftan dikte edilmiş bulunuyordu. Komşularımızda büyük miyasta manevra olunca sizin de manevraya iştirakiniz gayet tabii olur. Binaenaleyh manevra hadisesi, bir taraftan bizim manevra ihtiyacımızın tatminini ve mutad olan manevralardan farklı olarak yapılmasını Hariciye Vekâleti Erkânı Harbiyei Umumiye ve Heyeti Vekile arkadaşlarından istemiştir. Esbabı mucibe olarak da göstermiş olduğumuz şeyler İtalya'nın Akdenizde ve Akdeniz hâkimiyeti emliyle, izhar etmekte olduğu ihtirasatı mahsusa ve diğertaraftan da komşularımızda manevra yapılmış olmasıdır. Hiç şüphe yok, bir çok arkadaşlar diyebilirler ki; bu Musul meselesinin müzakeresi esnasında manevralar yapılmak ve hazırlanmak Türkiye Hükümetinin maruz bırakılması diğertarafça malûp olan bir tazyik havasının estiğini işrap etmek içindir. Evet; bunda hiç şüphe yok. Binaenaleyh müzakeratta aynı tazyika maruz olmamak için aynı tedabire tevessül etmek lâzımdı ki; müzakerat mehalî sükûn ile devam edebilsin. Fakat yine haklı olarak iddia olunabilir ki; İtalya'nın bu ihtirasatı umumiyesinin Akde-

nizin her noktasına müteveccih bulunması karşısında Türkiye'nin kendisini hassas göstermemesi doğru olmazdı. Bahusus ki; Hükümeti Cumhuriyet memleketinin her noktasında, velev gayri ciddi olsa da, gösterilen ihtirasata karşı çok mütehassıs bulunduğunu göstermek lâzımdı. Fakat arkadaşların bazıları diyebilirler ki; bir nümâyişe karşı her zaman tahassıs göstermek memlekete zahmet ve masraf ihtiyarını tahmil etmiş olmaz mı? (Feda olsun sesleri) Efendiler; bu zahiridir. Akdenizde bilhassa Türkiye ile en büyük ticarete malik olan Devlet, İtalya Devletidir. Herhangi bir nümâyişe bizi manevralara sevkettiği vakit kendisinin zararı herhalde bizden çok fazladır. Bendeniz o neticeye varmak istiyorum. Bu silsilei muhakemattan maksadım şudur ki; ittihaz olunan tedbirin kudretli ve kuvvetli oluşundan başka, böyle her vakit Türkiye Devletine karşı kolayca nümâyış yapılır ve o tahassüsata sevkedilebilir zihniyeti kesilmek ve bunun kabili takip olmadığını göstermek içindir. Yine bu sözlerimle göstermek istiyorum ki İtalya'nın bu ihtirazatı karşısında en ziyade Türkiye'nin mütehassıs olması lâzımdır. Bu tedbir, şarki karpente inkişâf ve Yunan ordularını, mütearrız kuvveti denize dökmekle büyük kuvvetini gösteren Türkiye Cumhuriyetinin kuvvetinde ve kudretinde hiçbir rahne olmadığını ve daha mütezayit bir kuvvetle daima mütehassıs olduğunu gösteren bir ifadedir. Bu itibarla çok müfittir ve zamanlıdır ve bize, Hariciyeye müzakeratta sükûnet ve emniyetle istikbalî görmek imkânını bahşedecektir.

Arkadaşlarımın; söylemek istediğimden daha fazlasını anlamış olduklarını gördüğüm için daha ziyade tasdie hacet görmüyorum.

EMİN BEY (Eskişehir) — İtalya - Yunan ittifakı vârit midir?

Dr. TEVFİK RÜŞTÜ BEY (Devamla) — Efendim; hissediyorum ki; arkadaşım, İtalya'nın Balkanlardaki vaziyetine işaret etmek istiyor. Hakikaten, bundan bir kaç ay evveline, hatta bir evveline gelinceye kadar Yunanistan'la - İtalya arasında mütemadî bir rekabet devam ediyordu ve Korfo hadisesi acılıkları sebebiyle iki Hükümet arasında dostluktan çok uzak bir hava esiyordu. Yugoslavya ile de İtalya arasında keza büyük bir samimiyet havası esmekte devam ediyordu. Fakat son zamanda İngiltere'nin de yardımı ile ve Yunanistan'ın hariçte İngiltere'den gayri Balkanlarda istinat edeceği bir kuvvet bulunmamasının da tazyiki ile İtalya - Yunanistan arasında büyük müzakerat başlamıştı ve Yunanistan, Yugoslavya Nazırını takiben murahhasını İtalya'ya sevk etmiş

bulunuyordu. Fakat, bu dakikada almış olduğumuz çok mevsuk malûmata nazaran, iki Devlet arasında henüz imza edilmiş bir muahede mevcut olmamakla beraber, aralarındaki vaziyet şudur ki; Yunanistan - İtalya rekabeti kalkmış ve bir dostluk havası esmekte bulunmuştur. Yugoslavya ile de vaziyet aynıdır. Müzakeresine başladıkları itilâfnamenin imzası şöyle dursun, bir proje dahi mevcut bulunmuyor. Bunu kuvvetle öğreniyoruz. Fakat bir kaç ay evvelki, aralarındaki rekabete mukabil şimdi bir havayı dostı esmektedir. Bunun da manası, İtalya'nın o cephelerde mühim kuvvet bulundurma mecburiyeti tenakus etmiş vaziyettedir. Bizim Yugoslavya ile dostluğumuz tamamen bitarafanedir. Aramızda adavet yoktur. Aramızda Balkan havadislerini muntazaman vermekte ve diğer Devletlerle olan münasebatımızdan yekdiğeri-mizi haberdar etmekte bulunuyoruz. Fakat bundan daha ileriye götürülememiştir. Bu gibi şeyler, yalnız bir tarafın arzusuyla olmaz. Cemiyeti Akvamda aza olan Yugoslavya Fransa'nın ve bilvasita İngiltere'nin tahtı nüfuzunda bulunuyor ve bazı mesaili hayatiyeden dolayı Devleti muazzamalarla ihtilâf halinde bulunan Türkiye'nin o ihtilâfını nazarı dikkatten dur tutmak tabii mümkün olamaz. Ondan başka Yugoslavya'da samimi bir İtalya muhadenetinin medit bir surette doğmasına imkân yoktur. O da kendi hesabına düşünebilir ki; bu İtalyan tehlikesi denen şey, keşki Türkiye cihetine teveccüh etse de, orada mühim zararlara uğrasa da ben zamanlarımı kazansam ve ordularımı tanzim etsem. Zira henüz ordumu ve tedarikâtımı ikmal etmemiş bulunuyorum ve az zaman sonra acısını çıkarsam. Ancak bu gibi muvakkat zamanlarla tahdit olunan, fakat daha kolay olması sebebiyle makbul bulunan bir zihniyete kapılması tabiidir. Bu prensipte bir müddet zamanını yaşatacaktır ve onunla hallolunmadığını görünce bütün alâkadarlar yekdiğeriyle temas etmek mecburiyetini duyacaklardır. İşte o vakit bu tehlike hal olacaktır.

TUNALI HİLMİ BEY (Zonguldak) — Efendim; Romanya ile İtalya arasında bir itilâf vukubulmuş mudur?

İkincisi; geçenlerde, 8 - 10 gün var, gazetelerde bir telgraf okudum. Hatırlayamıyorum bilmem ne komisyonu oluyor. Atina'da Bulgaristan'dan gönderilen murahhasla Yunan murahhası öpüşüyorlar, muhafaza ediyorlar, kucaklaşıyorlar. Acaba Bulgaristan'ın da bugünlerde bize karşı veya diğerlerine karşı vaziyetleri nasıldır?

Dr. TEVFIK RÜŞTÜ BEY (Devamla) — Efendim; birinci sual. Romanya ile İtalya arasında müzakere başlamıştır. Bunun sebebi; müteaddittir. Hiç şüphesiz küçük itilâf Hükümetleri arasında, bilhassa Çekoslovakya'nın delâletiyle Rusya ile anlaşmak zihniyeti Rumanya'yı düşündürmüştür. Buna mukabil de İtalya ile Romanya arasında bir itilâf müzakerati mevzuubahistir. Bunda en çok hahişger ve nümâyîş-kâr Romanya'dır. İtalya bilâkis son günlerde Rusya'ya karşı Besarabya'nın Romanya'ya ilhakını tasdik etmemekte bu itilâfın kolay netice göstermeyeceğini göstermiştir. Bulgaristan'ın son zamanlara kadar Yugoslavya ile mühim rekabet ve adaveti mevcut olduğunu biliyorsunuz. Buna karşı yaptığı en mühim politika Cemiyeti Akvam dostluğu ile İtalya meselesi idi. Fakat bir kaç aydan beri Yugoslavya ile Romanya arasındaki havayı adavet dostluktan başlamak zemininde sözlere imkân bulunmuştur. Hatta yekdiğeri ile mektep talebelerinin ve bazı heyetlerin dahi ziyaretleri mevzuubahis olmaktadır. Bununla işaret etmek istiyorum ki; Bulgaristan'ın İtalya ile dostluğu mevcuttur. Fakat bu, imza edilmiş bir itilâfname halinde değildir. Bulgaristan'da henüz gizli silâhlar bulunmasına rağmen kontrol heyeti devam etmektedir. Kontrol heyetinde Bulgaristan'a en ziyade kolaylık gösteren İtalya ve İngiltere'dir. Fakat Yugoslavya'nın dostu olan Fransa delegeşi hâlâ kontrol heyetinin refine dair raporu yazmamıştır ve bu dakikada da kontrol heyeti devam etmektedir. Yugoslavya'dan alınan malûmata göre bütün mevzuubahis olan zahiri dostluklara rağmen Belgrat'ta, Bulgaristan'ın silâhlanmaması en esası siyasettir. Vaziyet de budur.

Diğer meseleye gelince; hakikaten Yunanistan gerek Bulgaristan'la olan itilâf, gerek Yugoslavya ile olan itilâf; hatta Türkiye ile olan itilâf, Balkan itilâfı. Sonra Balkan lokarnosu diye ortaya attığı ve fakat netice bulduramadığı faaliyeti siyasiyeden sonra kiliselerin yardımına iltica etmiş ve Ortodoks kilisesi Atina'da Ortodoks olan hükümetlerin ruhbanını toplamış, yekdiğeriyle öpüşmüşler ve eski Balkan ittifakını hatırlatarak tekrar toplanmak imkânını görmüşlerdir. Fakat milletlerin bugünkü bütün menafii ve muvazeneti kuvvadaki hesabı mahsusası öyle papazların ve kiliselerin arkasından kolayca gidecek bir vaziyetten uzak bulunuyor.

HAMDİ BEY (Ordu) — Fransızlar itilâfname-mizi henüz tasdik etmediler. Tasdik edilmemek ihtimali var mıdır?

Dr. TEVFİK RÜŞTÜ BEY (Devamla) — Fransa'da bir defa tatbik edilmeyen itilâfname yalnız o değildir. Bir çok sebeplerle tasdiklerini tâcil ve tehirde bulunmaktadır. Fakat bu itilâfnamenin hususiyeti dolayısıyla tasdikteki teahhura mana verilmesine hak veriyorum. Bu tarihe kaadr bu itilâfnameye dair hiçbir işaret yoktur. Ancak o itilâfname hallolunduktan sonra İngiliz matbuatınca koparılan kıyamet Fransa'da mâkes bulmuş ve İngilizlerin az çok tazyikinden kurtulamayan Paris Hükümetinde tesirden hâli kalmamıştır. Fakat en son aldığımız malmata nazaran Fransa bunu tasdik etmek emelindedir. Yalnız bize gerek Cemiyeti Akvamda aza olmaksızın mütevellit ve gerek sevkıyatı askeriye noktai nazarıdan bitaraflığını haleldar edecek dereçeye varmak isteyen manaların hususî bir mektupla tavazih ve tefsirini isteyeceği ve ona göre tasdik edeceği fikrini ihsas ve isma etmiştir. Fakat bu dakikaya kadar resmen bir müracaat yoktur. Tasdik olunmayacağına dair bir alamet olmadıktan maada, onun tasdikine dair bilhassa lehine İstanbul'da Fransız Sefirinin beyanâtı malumunuzdur. Belki de bize bildirmedikleri halde tasdikte suhulete uğramak için Musul müzakeratını da beklemiş olmaları vârittir. Bütün bütün gayri vârit olamaz.

EMİN BEY (Eskişehir) — Son cümleyi fâli hayır addediyoruz.

REŞİD BEY (Malatya) — Efendim; Türkiye Cumhuriyeti hiçbir vakit kimse ile münazaa çıkar-

mak istemez. Yalnız bize göz diken Devletler, münazaa çıkarmak isteyen Devletler, Musul meselesi hallolununca bu münazaanın önüne geçilecek midir, geçilmeyecek midir?

Dr. TEVFİK RÜŞTÜ BEY (Devamla) — Bütün Devletler, Musul meselesinin mühim bir ihtilâf olduğunu kabul etmekle beraber, onu halletmekle, halle muvaffak olmakla beraber siyaseti umumiyede hayli suhulet teessüsünü ümid etmekle beraber, Devletler arasındaki ihtirasın hallolunacağını iddia etmekten çok uzak bulunurum, kanaat itibariyle. Bilâkis o ihtirasatın önünü alacak, memleketi vaziyeti iktisadiyesi, terâkkiyatı, faaliyeti umumiyesi, vahdeti, ordumuzun kuvvetidir.

REİS — Efendim; kanun lâyhalarının heyeti umumiyesini kabul buyurdunuz. Maddeler hakkında mütalâa var mı? Yoksa celsei aleniyeye geçelim. Müdafaa-i Milliye Vekili muhteremi izahatı arasında nisap olmazsa yarına aktedilsin buyurdular. Meclis nisap ile açılmıştır. Müzakere devam etmektedir. Neticai arâda nisap olmazsa mesele Nizamname-i Dahilin icabından ibarettir.

RECEP BEY (Müdafaa-i Milliye Vekili) — Teklifim, yalnız mutad olmayan hali içtima içindi. Eğer böyle bir vaziyet hâdis olursa meselenin isticali hesabıyla rica ettim, ki içtima edilsin.

REİS — Celsei aleniyeye geçilmesini kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.